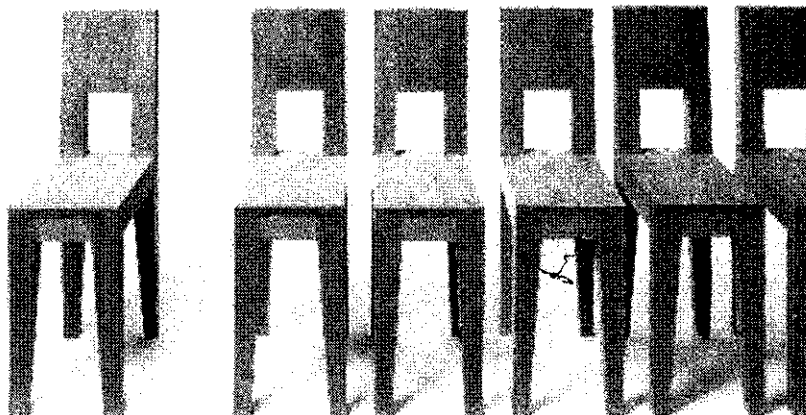

**Vrienden Museum Kasteel Wijchen
Stichting Frans Bloemen**

Nieuwsbrief

stoelsegment | 40'20'80 cm | linderhout

- >> De Nieuwsbrief bestaat 15 jaar !
- >> In het Najaar een Vriendendag ?
- >> 2007 Het jaar van de Molens.

Nieuwsbrief jaargang 15, no1, maart 2007

colofon

Vrienden Museum Kasteel Wijchen Stichting Frans Bloemen

worden gestuurd

Zet zich in voor het toegankelijk maken

Van de hedendaagse beeldende kunst

En de geschiedenis van Wijchen.

Vriendenbijdrage:

individueel € 6.00

gezin € 10.00

postbank 8126978

Het lidmaatschap geeft recht op:

- gratis toegang tot het museum kasteel Wijchen.
- 4 keer per jaar de Nieuwsbrief
- Gratis bezoek aan lezingen/excursies

Ledenadministratie:

Secretariaat Vrienden Museum

Kasteel Wijchen postbus 221

6600 AE Wijchen.

Voor opgave nieuwe vrienden en

Adreswijzigingen. Opzeggingen

Dienen voor 1 december te worden

Doorgegeven.

Redactie Nieuwsbrief:

Nelly Goebertus tel. 024- 6413180

Jacques Rommens tel. 024-6433323

Mariëtte Zikking tel. 024-6414984

Riet van Brandenburg tel. 024-6417312

Kopy

kan per e-mail naar de redactie

worden gestuurd of per post

Redactieadres:

Valendrieseweg 12

6602 GK Wijchen

e-mail adressen:

nelly.goebertus@zonnet.nl

m.zikking@zonnet.nl

Verantwoording

De auteur van een geplaatst artikel

is verantwoordelijk voor de inhoud

en strekking.

De redactie behoudt zich het recht

voor om bijdragen te weigeren, in

te korten of te weigeren zolang dit

de essentie van het stuk niet aantast

Met dank aan

alle schrijvers van de stukjes en alle

mensen die geholpen hebben met

de totstandkoming en verspreiding

van de Nieuwsbrief.

Bij de voorplaat

Stoelen van Babette de Graeve, van

slechts 20 cm. Breed, kunnen

samengevoegd een bankje vormen.

inhoudsopgave

COLOFON

REDACTIONEEL

VAN DE BESTUURSTAFEL

PRIKBORD

ACTIVITEITEN

EXPOSITIES

IMPRESSIE LEZING 'VERDEEL EN HEERS', NEDERRIJN-
MAASGEBIED

MYTHEN OVER DE SCHEPPING VAN DE MENS

BIJ KONINKLIJK DECREET - MIDDELEEUWSE GRANEN DEEL 4

8000 JAAR TEXTIEL DEEL 1

SPROKKELS

MUSEA

lcoon

Redactioneel

Nelly Goebertus

Nauwelijks is het jubileumjaar van het museum ten einde, net zoals deze metereologische winter, die maar geen winter wilde worden of er is opnieuw iets te vieren! De Nieuwsbrief bestaat 15 jaar. Dit is het eerste nummer van de 15^e jaargang. Vanaf oktober 1992 is er vier maal per jaar een Nieuwsbrief uitgekomen. Jarenlang bestond deze uit een tiental velletjes op A-4 formaat, bijeengehouden met een nietje totdat begin 2003 werd overgegaan op klein formaat in boekvorm, een verbetering. Nu moet de Nieuwsbrief het visitekaartje worden van de 'Vrienden'. Dit eerste nummer van de nieuwe jaargang ziet er dan ook al iets anders uit. Dat heeft echter niet alleen met een nieuw elan te maken, maar is ook het gevolg van een ernstige computerstoring, die zich bij de productie van het decembernummer voordeed, waardoor dat nummer niet geworden is zoals het ons (de redactie) voor ogen stond. Dankzij onze drukker is het toch nog gelukt. Omdat er dit jaar pas in september weer een Nieuwsbrief zal verschijnen, omdat in juni in plaats van de Nieuwsbrief er een nieuw museumkatern zal verschijnen is er alle tijd om daarover na te denken.

Sommige rubrieken, zoals bijv. de rubriek 'Archeologische sprokkels', sinds kort omgedoopt tot kortweg 'Sprokkels' vormen een constante factor, maar het staat Vrienden vrij om ook zelf stukken voor publicatie in de Nieuwsbrief aan te leveren en dit gebeurt wel eens. Als trouwe publicist kennen we Cees Mulder, die ons elke keer weet te verrassen met zijn boeiende kijk op de mensheid en haar geschiedenis. Ook in dit nummer is dat weer het geval. Hij vervolgt zijn serie over de mythen van de mensheid. Omdat er een lange periode tussen deze en de volgende Nieuwsbrief zit, krijgt u nu al de aankondigingen van de zomerexposities. Het gaat om de expositie hedendaagse kunst van Babette de Graeve en de dubbeltentoonstelling, voorbereid door de Kastelengroep en het Katharinenmuseum, 'Onder Rijksappel en Kromstaf' in samenwerking met het museum in Kranenburg. Een vooruitblik op de tentoonstelling en een impressie van de lezing van Wim Kattenberg over dit zelfde onderwerp treft u aan in deze Nieuwsbrief. Babette de Graeve blijkt een heel eigen kijk te hebben op gewone dagelijkse voorwerpen. Dat zal iedereen die haar expositie gaat bekijken, zelf kunnen constateren. In het kabinet zal rond de paastijd een kleine expositie te zien zijn van met iconen

beschilderde houten paaseieren. Natuurlijk ontbreekt een bijdrage van Fiona niet, die in elke Nieuwsbrief enkele gewassen uit 'de Tuun' niet letterlijk, maar wel figuurlijk in het zonnetje zet. En ook deze keer gebeurt dat weer. De middeleeuwse graangewassen, die aan de beurt zijn in het laatste deel van de serie 'grassen en granen' koesteren zich erin. Zij schenkt ook aandacht aan textiele werkvormen die al in een heel ver verleden in zwang kwamen. Tegen het einde van dit jaar zal er een expositie van hedendaagse textiel kunst zijn. Een Nieuwsbrief met een zeer afwisselende inhoud deze keer. Veel leesplezier!

Van de Bestuurstafel

Wim Kattenberg

Onlangs hadden Mariëtte en ik een zeer prettig overleg met Fiona Zachariasse over een aantal zaken die het museum en de Stichting raken. Het is de bedoeling dat in ieder geval jaarlijks te doen om zaken zo goed mogelijk op elkaar af te stemmen. Het gaat daarbij onder andere om het ritme van de lezingen, excursies en fietstochten. Het is overigens wat de lezingen betreft een goed idee die wat de inhoud betreft waar mogelijk af te stemmen op de tentoonstellingen. Zo loopt de op 1 maart a.s. te houden lezing van mij " Verdeel en heers in het Nederrijn-Maasgebied, 950-1650 " met films van Jan van Huet vooruit op de tentoonstelling deze zomer samen met het museum Katharinenhof in Kranenburg "Onder de Rijksappel en de kromstaf, 950-1650".

Vriendendag

Een van de punten die ook ter sprake kwam was jaarlijks een Vriendendag te organiseren. Dit om de vrienden meer bij het museum te betrekken. Het was fijn dat het idee kwam van de kant van het museum. Eerlijk gezegd was er in de Stichting wel eens over nagedacht maar werd het nooit echt aangekaart.

De bedoeling van een dergelijke dag(deel) is drieërlei. Het geeft de Stichting een geschikte mogelijkheid , in het kader van de financiële ondersteuning van het museum, het museum iets aan te bieden. Dat kan in de vorm van een bedrag of een object dat door de Stichting is aangekocht.

Gedacht wordt vervolgens aan een inhoudelijk intermezzo, waar de vrienden bijvoorbeeld extra toelichting krijgen op een op dat moment aan de gang zijnde tentoonstelling of op een actueel onderwerp dat te maken heeft met de voortgang van het museum of musea in het algemeen. Een heel belangrijk onderdeel is tenslotte de vrienden inzicht te geven in het reilen en zeilen van de werkgroepen. Gedacht wordt wat dat onderdeel

betreft aan het kunnen deelnemen aan een workshop georganiseerd door een aantal van de werkgroepen. Het effect hiervan zou kunnen zijn dat vrienden er zo door worden aangetrokken dat ze wel aan een van de werkgroepen zouden willen deelnemen.

Al met al geloof ik dat we hiermee een belangrijke stap hebben gezet in het zo efficiënt en direct mogelijk verder ondersteunen van het museum. Het is de bedoeling dat we in het najaar de eerste Vriendendag organiseren. Ik roep nu al alle vrienden op hieraan deel te nemen.

Prikbord:

CULTUUR EN HISTORIE IN NATUURPLAN

Wijchense politiek omarmt de Acht Heerlijkheden De route van de Acht Heerlijkheden wordt een van de belangrijkste onderdelen van het plan voor het landschapsherstel van het Geldersch Landschap. Het plan: 'Stappen in de toekomst' wil het kleinschalige cultuurlandschap in het oostelijk deel van het Land van Maas en Waal herstellen. Belangrijkste troef is een fietsroute langs de middeleeuwse heerlijkheden Appeltern, Balgoij, Batenburg, Hernen, Doddendaal, Leur, Horssen en Wijchen. Initiatiefnemer Wim Kattenberg is ingenomen met de steun die de Acht Heerlijkheden nu krijgt. Hij wijst op de enorme toeristische potentie van deze regio. Die nu veel te weinig wordt benut. Het plan voorziet o.a. in acht informatiezuilen, drie expositieruimten, een bezoekerscentrum en uitkijkposten. Dat programma kost naar schatting 560.000 euro. Accomodaties moeten ook inspelen op bed & breakfast, terrasjes, boerenwinkels en eetmogelijkheden. De wandel- en fietsroutes worden aan die structuur opgehangen. Met name het landschap rond kasteel Hernen moet een nieuwe impuls krijgen. Het Geldersch Landschap wil daar tien hectare grond aankopen. De enige jaren geleden gevonden steenovens conserveren en zichtbaar maken. De grachten van het kasteel uitbaggeren. En dorpsfuncties rond het kasteel creëren. Te denken valt aan een theatertje, een ontmoetingsplaats en parkeervoorzieningen.

Een tweede speerpunt is het promoten van de ruïne van Batenburg. De entree van Batenburg moet een facelift krijgen en de natuur moet daar gaan aansluiten op de Liendense Waard. Voorts moet o.a. de oorspronkelijke aanwezige verbinding tussen de kasteelgracht en de Maas weer zichtbaar gemaakt worden. Voor extra informatie:

www.mooigelderland.nl

Bron: De Gelderlander, 14 december 2006

STICHTING WIGHENE BEWAART DE WIJCHENSE HISTORIE

Johan Jansen, een lokaal historicus uit Wijchen, heeft vijf medestanders gevonden die hem helpen bij het beheren van zijn niet onaanzienlijk archief. Stichting Wighene is de naam waarmee de helpers van Johan Jansen zich tooien. Het voorzitterschap van de nieuwe stichting is in handen van Henk Folmer. José Albers beheert het secretariaat.

Hans van de Berg is penningmeester. Ed Nieuwenhuis is de coordinator. En Ton Rutten is binnen dit verband de beeld- en geluidstechnicus.

Achter Johan Jansens naam staat de oprichter: Wijchenaar Johan Jansen.

Bron: De Wegwijs, 17 januari 2007

2007 IS UITGEROEPEN TOT JAAR VAN DE MOLENS

Reden is dat 600 jaar geleden in 1407 de eerste poldermolen in Nederland werd gebouwd. Sindsdien zijn duizenden exemplaren uit het landschap verdwenen. Het is te hopen dat de ruim duizend exemplaren, die Nederland nog rijk is, worden veilig gesteld. Om dat te bereiken is minstens 70 miljoen euro nodig.

Bron: De Gelderlander, 27 januari 2007

Openingstijden van onze prachtig draaiende Wijchense 'Oude Molen' (uit 1799) - voor meel en diverse andere produkten (inclusief prijslijst meelsoorten.):

donderdag: 10.00 -16.00 uur

vrijdag : 10.00 -13.00 uur

zaterdag : 10.00 -16.00 uur

Molenaar is de heer Jan Willem Bekkers ; voor inlicht: tel. 024 - 3736285

NIEUWE CONSERVATOR BIJ MUSEUM HET VALKHOF

De heer Ruud Priem (37) is onlangs benoemd als conservator Oude Kunst bij Museum Het Valkhof in Nijmegen. Hij werkte sinds 2001 voor het Rijksmuseum Amsterdam als samensteller en gastconservator van de grote reizende tentoonstellingen met zeventiende-eeuwse meesterwerken uit de eigen collectie van het museum. Deze exposities vonden plaats in Australië en Japan en staan op het programma in de Verenigde Staten (2006/2007) en China (eind 2007). De heer Priem is de opvolger van de heer Pieter Roelofs, die per 1 oktober jl. werd aangesteld als conservator zeventiende-eeuwse schilderijen bij het Rijksmuseum Amsterdam.

Bron: De Gelderlander, 20 december 2006

CULTUUR

Nijmeegse regio moet veel meer in cultuur investeren.

Een aantrekkelijke regio begint met een goede culturele infrastructuur. Er moet meer in cultuur geïnvesteerd worden in bovengenoemde regio. Veel meer dan nu het geval is. "Er moet gewoon een fikse schep bovenop" zegt Jaap Modder, bestuursvoorzitter van de Stadsregio Arnhem Nijmegen en voorzitter van arthouse LUX. Hij wijst daarbij naar de aangrenzende deelstaat Nordrhein Westfalen. Daar heeft de deelstaatregering het budget voor cultuur verdubbeld, volgens Modder." Die zitten er bovenop. Wij doen dat niet. De overheid trekt zich liever terug dan fiks te investeren. "Nijmegen en Arnhem moeten gezamenlijk optrekken om in 2018 Europese culturele hoofdstad te worden".

Bron: De Gelderlander, 13 februari 2007

STREEKHISTORISCH MUSEUM TWEESTROMENLAND

De gemeente West Maas en Waal heeft onlangs het pand van museum Tweestromenland in Beneden –Leeuwen aangekocht voor 4,25 ton. Niet alleen het in 1932 in gebruik genomen pand (het voormalige Sint-Elisabethklooster) is daarmee gered, ook het historisch streekmuseum lijkt weer toekomst te hebben. Toekomst voor het verleden.

Bron : De Gelderlander, februari 2007;

[www. Museumtweestromenland.nl](http://www.Museumtweestromenland.nl)

De penningmeester van de Vrienden Museum Kasteel Wijchen, stichting Frans Bloemen doet een dringend beroep op de vrienden, die hun bijdrage over 2006 nog niet betaald hebben om dit alsnog te doen. In maart gaan de acceptgiro's voor 2007 al weer de deur uit. Bij de vrienden, die via een automatische machtiging betalen, zal het bedrag in maart worden afgeschreven.

ARCHEOLOGIE

De gemeente Wijchen is trots op haar verleden en heeft besloten om van belangrijke opgravingen binnen de gemeentegrens regelmatig verslag te doen in de vorm van een berichtenreeks 'Archeologie Actueel'. De eerste uitgave, die tot stand is gekomen in samenwerking met het museum, is vanzelfsprekend gewijd aan het Tienakker terrein en is een verslag van het archeologisch onderzoek dat is uitgevoerd door Bureau Archeologie

van de gemeente Nijmegen, geholpen door leden van de A.W.N. Archeologie Actueel: Diegenen, die 'Wijchen Actueel' nog niet ontvangen hebben samen met deze Nieuwsbrief, kunnen op vertoon van hun Vriendenpas, in het museum een exemplaar gratis afhalen.

ARCHEOLOOG IN DE KLAS

Amateur- en/of profarcheologen, die het leuk vinden om aan een groep kinderen uit te leggen wat een archeoloog nu precies doet, kunnen zich melden bij Fiona. Er is vraag naar een 'Archeoloog in de klas', die gewapend met een doos opgegraven spullen de kinderen in hun eigen school opzoekt. Vanzelfsprekend zorgt het museum voor de nodige tips, een doos met oudheidkundige voorwerpen en een schriftelijke uitleg voor de leerlingen. Misschien weet je wel archeologen van de toekomst te inspireren.

VERSLAG SYMPOSION

Het verslag van het symposium 'Vroege Heren en Kastelen', dat gehouden is op 23 april 2006 is naar alle deelnemers verstuurd. De tekst heeft u al kunnen lezen in de Nieuwsbrieven van het afgelopen jaar. Wie deze teksten apart en keurig gebundeld in het bezit wil krijgen, doet er het beste aan even navraag te doen bij het museum. Er zijn nog een aantal exemplaren tegen vergoeding verkrijgbaar.

IN JUNI verschijnt er geen Nieuwsbrief, maar komt er een nieuw katern uit: 'Onder de Rijksappel en de Kromstaf', een samenwerkingsproject van het Museum Katharinenhof in Kranenburg en de kastelengroep van Kasteel Museum Wijchen.

Aktiviteiten:

Extra openingstijd, website en museumfolder.

Het museum zal dit jaar voor het eerst op tweede paasdag, 9 april, geopend zijn op de gebruikelijke uren, dus van 13.00 – 17.00 uur.

Er wordt hard gewerkt aan publiciteit en herkenbaarheid. De week daarop, tijdens het museumweekend dat als motto heeft 'De kunst van het waarnemen' op 14 en 15 april, zal de website van het museum feestelijk gelanceerd worden. Er is dan ook een geheel vernieuwde folder in de nieuwe huisstijl en in twee talen beschikbaar. Het museum is met vele andere musea, in dat weekend gratis toegankelijk. Dus surf voortaan naar www.museumwijchen.nl voor alles wat u weten wilt.

Fietstocht op 12 mei

Op zaterdag 12 mei organiseert Vrienden Museum kasteel Wijchen, Stichting Frans Bloemen een fietstocht in de naaste omgeving. Vertrek vanaf het Kasteel, het bekende verzamelpunt om 13.00 uur. We bezoeken kerken in Leur en Bergharen, waar we de kerkelijke kunst gaan bekijken. In Bergharen gaat het om de oude, nu protestantse kerk, de Mariakerk aan de Veldsestraat, die dateert uit de middeleeuwen. Het was oorspronkelijk niet meer dan een kapel, maar in de 14^e eeuw werd de kerk door de Cisterciënzers uitgebreid tot een basiliek. De nieuwe, katholieke kerk, de St-Annakerk is van 1893. In Leur bezoeken we het protestantse kerkje, van oorsprong uit de 9e eeuw, waar fresco's, een doopvont en briefpanelen het bezichtigen meer dan waard zijn Vertrek :13.00 uur. **Plaats:** verzamelen voor het kasteel.

Exposities:

Babette Degraeve: Mooi.....anders

Van **11 mei tot en met 15 juli** is in het Museum Kasteel Wijchen een tentoonstelling te zien van het werk van Babette Degraeve. Deze, van oorsprong Vlaamse, beeldend kunstenares valt op doordat ze verschillende disciplines beheerst. Zo zijn in het museum bronzen beelden te zien maar ook meubelen en schilderijen. Met name met haar driedimensionaal werk bevindt Degraeve zich op het snijvlak van beeldende kunst en design. Een mooi voorbeeld hiervan zijn haar strakgelijnde segmentstoeltjes. Je bepaalt zelf hoeveel stoeltjes je bij elkaar zet om comfortabel te zitten want ééntje is niet genoeg, ze ogen prachtig. Esthetiek is zeker geen taboe. Een ander kenmerkend aspect van het werk is dat het publiek op het verkeerde been wordt gezet doordat het werk een verrassende tweede laag heeft. Vrolijke bronzen knuffels blijken bij aanraking stekelig en loodzwaar te zijn. Een wachtkamerstoeltje laat geheel onverwacht een vervagende afdruk van het zitvlak van de gebruiker achter. Het werk van Degraeve maakt vrolijk maar gelijktijdig ontroert het ook. Zeker de moeite van het bezichtigen waard!

Babette Degraeve werd in 1965 te Beernem (B) geboren en zij studeerde aan de Hoge School der Kunsten te Arnhem. Na haar afstuderen in 2002 heeft ze op verschillende plaatsen geëxposeerd in musea en galleries. In 2005 is het Bronzen fluitjesproject van Babette Degraeve uitverkoren voor het cadeau aan de stad Nijmegen in het kader van het 2000-jarig

bestaan. Meer informatie over de kunstenares en haar werk kunt u vinden op haar website: www.babettedegraeve.com.

Orthodoxe iconen geschilderd door Theo Stuart 16-03-2007 t/m 20-05 2007

"Christos Anesti", met deze woorden (letterlijk 'Christus is verrezen') wordt de verrijzenis van Christus aangekondigd in Griekse-, Russische – en Oosterse orthodoxe kerken op eerste paasdag. Gelovigen schenken elkaar eieren als teken van nieuw leven. Meestal zijn deze gekleurd of fraai beschilderd, soms met iconen. Een icoon is een draagbare afbeelding van Christus, Maria, één of meerdere heiligen of een voorstelling uit de heilsgeschiedenis, geschilderd op een houten ondergrond.

In deze tentoonstelling in het 'Kabinet' van het museum worden honderd houten eieren beschilderd door iconenschilder Theo Stuart geëxposeerd. Zijn passie voor iconen ontstond tijdens een verblijf in het St. Catharineklooster in de Sinai-woestijn in Egypte, het oudste nog bewoonde klooster ter wereld. Het klooster is in het bezit van een prachtige collectie iconen in de Byzantijnse cq. orthodoxe traditie. In de jaren sinds zijn kennismaking met deze tak van de orthodoxe kunst heeft hij een indrukwekkend oeuvre opgebouwd.

Het overbrengen van deze schilderkunst op houten eieren vraagt veel oefening. De goede verhoudingen moeten worden gevonden op het gebogen oppervlak. Ook moeten de minutieuze details vastgelegd worden binnen het strikte kader van vaste regels die het iconen schilderen mede bepalen (de zogenaamde iconografie). Om succesvol een icoon te schilderen zijn een hoge concentratie, technische vaardigheid en een grondige kennis van de iconenkunst vereist. Nadat de iconen zijn geschilderd, wordt 24 karaat bladgoud aangebracht om ze af te maken.

De fijne afbeeldingen, bijna kleine juweeltjes, verlenen een bijzondere sfeer aan de enigszins besloten tentoonstellingsruimte van het 'Kabinet' in het hart van het museum. Een sfeer die zeer toepasselijk is tijdens de aanloop naar Pasen, het meest belangrijke feest in de orthodoxe kalender.

Theo Stuart (1942) studeerde af aan de Hogeschool voor de Kunsten te Arnhem.

Onder de Rijksappel en Kromstaf

850 – 1650

Onder deze titel brengen Museum Kasteel Wijchen te Wijchen Museum Katharinenhof te Kranenburg een dubbeltentoonstelling over de roerige periode van 850 – 1650 in het Nederrijn-Maasgebied.

De bedoeling van de expositie is te laten zien dat het Nederrijn-Maasgebied in de periode 850-1650 op politiek-, kerkelijk- en cultureel vlak werd beheerst door het Oost-Frankische, later Duitse Rijk en in het verlengde daarvan de bisdommen Keulen en Utrecht. Wat het Nederrijn-Maasgebied betreft beperkt de expositie zich voor Nederland tot het huidige grondgebied van de Gemeenten Wijchen en Nijmegen en voor Duitsland tot het huidige grondgebied van de Gemeenten Kranenburg en Kleve.

Het Nederrijn-Maasgebied is in de Romeinse Tijd al van groot belang geweest. Twee belangrijke municipia werden er gesticht: Nijmegen en Xanten. In de Merovingisch-Karolingische periode bleef het gebied een belangrijke rol spelen in de opbouw van het rijk getuige de palts in Nijmegen.

Na het uiteenvallen van het Karolingische Rijk zagen de Oostfrankische koningen (later keizers) het grote belang van het gebied en grepen rond 1000 in toen het gebied te veel in de macht dreigde te raken van de graven van Hamaland.

Naast de aartsbisschop van Keulen werden bevriende families met grote delen van het gebied beleend. Zij leggen de grondslag van de latere hertogdommen Gelre en Kleef. Wat de koningen echter ook moesten toestaan was het ontstaan van kleinere bestuurlijke eenheden of heerlijkheden. Het waren families van grootgrondbezitters, die zich of

koninklijke rechten toe eigenden of zich daarmee wisten te belenen. Zo ontstaan een groot aantal heerlijkheden in het gebied; o.a. Zelem, Balgoy, Wijchen, Batenburg, etc.

In de periode 1000- 1250 was het vooral het Aartsbisdom Keulen dat zowel wereldlijk als kerkelijk greep wil krijgen op het gebied. Wereldlijk gaat het om de voogdijen Zelem en Leur die ook in militair-strategisch opzicht steunpunten vormen in het gebied. De graven van Gelre verkrijgen het voogdijschap (1150) over het Rijk van Nijmegen. Na 1250 willen de graven van Kleef en Gelre meer greep krijgen op het gebied. Inzet is het tegengaan van de te grote wereldlijke invloed van Keulen op het gebied en de groeiende macht van de verschillende vrije heerlijkheden. We zien dan ook, dat tussen 1250-1450 de meeste heerlijkheden, uitgezonderd Batenburg, leen plichtig worden aan Gelre of Kleef.

Na 1450 wordt het gebied allereerst ingelijfd door de Bourgondische hertogen en in het verlengde daarvan door de Habsburgers.

Kerkelijk komt het gebied, nadat de meeste heren hun 'eigen kerken' aan de kerk hebben geschonken, steeds meer in handen van het aartsbisdom. Aangestuurd vanuit Keulen, het aarts diakonaat Xanten en het dekenaat Zyfflich (na 1300 Nijmegen) weet de kerk steeds meer kerkelijke invloed te verwerven. In 1569 komt een einde aan de Keulse invloed door het ontstaan van nieuwe bisdommen.

Museum Kasteel Wijchen
Kastelengroep
10 jan. 2006

Museum Katharinenhof
6 maart 2006

Een krachtenavond uitgevoerd door twee 'wevervogels': een impressie.

Jacques Rommens

Op donderdagavond 1 maart ll. beleefde onze Stichting weer eens zo'n eigentijdse boeiende avond. Het bestuur organiseerde een lezing (en na de pauze twee films) voor vrienden en belangstellenden in 'de Arend' in Wijchen. Bijna altijd de thuisbasis voor activiteiten.

Met onder het gehoor opvallend veel nieuwe gezichten. Het is fijn te ontdekken dat het thema van de avond: '*Verdeel en heers in het Nederrijn-Maasgrensgebied, in de periode 950 -1650 n. Chr.*' zo aansloeg. Twee vrienden voerden eendrachtig dit huzarenstukje uit: voorzitter Wim Kattenberg en Jan van Huet.

In de lezing werd vooral accent gelegd op: hoe de steden Keulen, Utrecht en de graafschappen Gelre en Kleef, al dan niet met steun van kleine grondheren en steden, ieder voor zich een hegemoniale positie wilden innemen in het betreffende gebied. Met alle gevolgen voor de bevolking. Het nu Duitse deel van het gebied kwam die avond uitdrukkelijk aan de orde. Een soort diorama door de tijd was te ervaren.

Na de pauze toonde de heer J. van Huet twee door hem vervaardigde films over genoemde periode. De een handelde over de ontwikkeling van kastelen in deze regio. De ander eveneens over ontwikkeling; maar nu over kerkjes. De laatste kreeg als titel: 'van zaalkerk tot pseudo-basiliek'. Voor beide films gold :een fraaie expressie in beeld, kleur en deskundig commentaar met achtergrondmuziek. Waardoor het inleven, het beleven van dat verleden versterkt werd. Zo alleen blijft het verleden een intrigerend vraagteken voor velen ! Dat eeuwige verleden toch. Onze 'wortels' moet je immers zoeken.

Historische bronnen werden aangehaald en in de context van de tijd geplaatst. Omdat de luisteraars ook wel eens grotere verbanden wilde zien. En de lange lijn van deze regio, en vroegere strijd tussen keizer en bisschop scherp in beeld kwam. Zeker geen gesneden koek waar ook ik mijn hoofd wel eens bij schudde bij dit specialistenwerk. Om het terdege te kunnen volgen.

Een subtiel inzoemen door deze trouwe vrienden op de historische ontwikkeling van het Middenrijnse, met diverse verrassende dwarsverbanden door de tijd, gingen onversaagd door. Twee typerende accenten met gevolgen zijn me bij gebleven:

Als koning Koenraad III van Hohenstaufen (1138 –1152) de aartsbisschop van Keulen (w.o. ook het kerspel Wijchen – indirect via Zyfflich - resorteerde) in 1151 tot hertog verheft. Dat zegt toch wel wat.

De 'explosie' van kastelen, de bouw van kasteeltjes en versterkte huizen in het rivierengebied in de 14de eeuw. Als de macht, de voelhorens van de Duitse keizer hier gedurende een lange periode krachteloos zijn geworden.

Toch de rode draad kwam telkens weer, met verve, naar voren. Nee, niet van die belangenvereniging. In zorgvuldige historische 'lijnen' hier in groot regionaal verband geschetst. Waardoor de getoonde dia's met teksten heldere 'kapstokken' werden. De presentatie werd een stevige voorzet voor de tweetalige katern (ned-duits) die dit jaar over dit onderwerp uitkomt en voor andere nog aan te kondigen activiteiten. Bovendien geldt dat ook voor de zomertoonstellingen in Museum Kasteel Wijchen en

museum Kranenburg (Duitsland). De beide musea zullen het bovengenoemde thema hopelijk voor een breed publiek visualiseren. Aanraders dus.

Mythen over de schepping van de mens.

Cees Mulder

Mythen die gaan over de schepping van de mens noemen als veroorzaker een godheid die meestal antropomorf is. Vaak is de schepping van de mens de voorzetting van die van de wereld.

Het ontstaan van de mens wordt op verschillende manieren beschreven.

+ De meest voorkomende is dat de mens wordt gevormd uit klei of modder. Een van de mooiste beschrijvingen is die uit het Gilgamesj epos. *De oudsten en de inwoners van de stad Uruk konden het losbandige en eigenzinnige leven van vorst Gilgamesj niet langer verdragen. Zij smeekten de Moedergodin Aruru, die de vorst heeft geschapen, om nu een evenbeeld van hem te maken. Nadat zij hun beden had gehoord schiep zij in gedachten een goddelijk evenbeeld, wies haar handen, kneep leem af en boetseerde het, en schiep daaruit de machtige Enkidu.*

Voor zij een mens gaat maken heeft de godin haar handen gewassen

+ Andere mythen gaan ervan uit dat de mens uit een dier of een plant is voortgekomen. Deze voorstelling is nauw verwant met het totemisme. Zie Dierbeeldjes, Nieuwsbrief, sept 03.

+ Een aantal verhalen gaan uit van de gedachte dat de eerste mens androgyn was. De godheid splitst hem dan later in man en vrouw.

+ De mensheid komt voort uit het lichaam van een oergod.

+ Er zijn ook scheppingsverhalen die vertellen dat de mens is ontstaan door de kracht van de gedachte van de godheid.

Het is opvallend dat er in de meeste mythen eerst goden of oermensen op aarde zijn en monsters, ook dat er grote catastrofes hebben plaatsgevonden voor dat de mens werd geschapen. Die rampen werden toegeschreven aan de ruziënde goden.

Je vraagt je af waarom die goden überhaupt de mens hebben geschapen. Welnu, daar geven de meeste mythen een antwoord op.

+ *Toen de jonge goden nog al het zware werk moesten doen in de moerassige oevers van de Eufraat en de Tigris, kwamen zij op den duur in opstand en weigerden om nog langer te werken. Zij vroegen aan de Oermoeder om een nieuw schepsel te maken om hun werk over te*

nemen. Men doodde een van de jonge goden, de Grote moeder mengde zijn bloed met klei en boetseerde zo de mens.

+ Een typisch aboriginal verhaal zegt dat de goden de mens hebben gemaakt omdat het land zo leeg was.

+ Een mythe van de Maya's vertelt dat de androgyne mensen, door hen man-vrouw-mensen genoemd, op den duur een bijna goddelijke alwetendheid ontwikkelden. Daarom hebben de goden hen gesplitst in mannen en vrouwen en hun gezichtsvermogen / inzicht verminderd.

Dat dit alles niet helemaal volgens plan is verlopen leert ons de mythe van Prometheus.

Prometheus was bekend met het goddelijk zaad dat in de aarde was verborgen. Van het leem dat hij daaruit nam, vormde hij een gestalte naar het evenbeeld van de goden met goede en boze eigenschappen. (*Zie afbeelding van de gem*). De godin Pallas Athene, zijn vriendin, bewonderde zijn werk, zij blies haar adem in de klomp klei en zo kreeg de mens zijn geest.

Prometheus leerde de mens alle vaardigheden, zoals het land te bewerken en huizen te bouwen. Slechts een ding ontbrak de mens, namelijk het vuur.

Nu hadden de goden bedongen dat de mensen de heerschappij van de goden zouden vereren en zich aan hen zouden onderwerpen in ruil voor de goddelijke bescherming. Maar hen werd het bezit van het goddelijk vuur onthouden.

Prometheus verzong een list. Toen de wagen van de god Helios voorbij kwam, liet hij een halm aan het goddelijk vuur ontvlammen en bracht het naar de mensen. Nu was de mens bijna aan de goden gelijk.

Zeus was woedend en stuurde de beeldschone Pandora, draagster van alle gaven, op de mensen af en gaf hen een fraaie doos. Nauwelijks was het deksel geopend of alle ziekten en rampen verspreidden zich over het mensdom. Er was één goede gave in de doos verborgen, namelijk de hoop. Maar voordat die kon ontkomen sloot de boze boodschapper het deksel en verdween.

Zo heeft de mens de eenheid verbroken die hij had met zijn omgeving, met de planten en de dieren, en de goden, zo heeft hij het paradijs verlaten. Een Afrikaanse mythe zegt over Mwoeëtsi, de eerste mens: *Je hebt deze weg gekozen, het is te laat om terug te keren. Je hebt een weg ingeslagen waar aan het einde de dood op je wacht.*

Dit thema komt in veel mythen voor.

Mythen zijn uitgekristalliseerde gedachten van de mensheid. Blijft de vraag: heeft de mens z'n goden gemaakt naar zijn beeld en gelijkenis, of hebben de goden de mens gemaakt naar hun gelijkenis.

Prometheus boetseert een mens, gem. uit de Romeinse tijd

Bij koninklijk decreet de geschiedenis van granen deel 4.

Fiona Zachariasse

Het terugtrekken van de Romeinen uit Nederland had vergaande consequenties voor de landbouw, zeker ten zuiden van de rivieren waar de markteconomie al snel ineensloeg. De boerderijen die zich hadden gespecialiseerd op productie voor de Romeinse markt, met bijvoorbeeld paarden of één type graan, lagen er binnen tien jaar na het vertrek van hun afnemers verlaten bij. Ze konden de noodzakelijke economische omwenteling niet tot een succes maken.

De roerige periode van Frankische invallen en volksverhuizingen stabiliseerde toen de Merovingers de macht in handen kregen en hun rijk op orde brachten. De Merovingische periode vertoont dan op het gebied van de landbouw een stap in de richting van gemengde productie met risicospreiding.

In het midden van de 8^e eeuw kwamen de Karolingers aan de macht – Karel de Grote werd koning der Franken in het jaar 774 en keizer van het Heilige Romeinse Rijk in het jaar 800. Onder zijn bewind kwam het

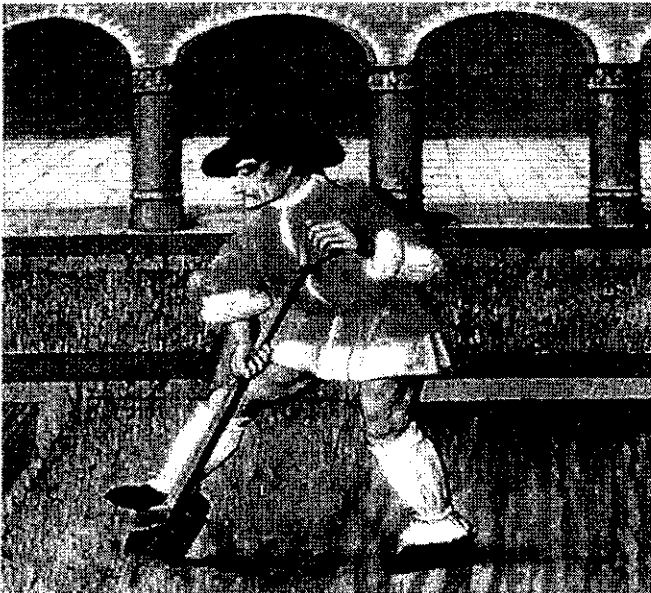
gebied wat nu Nederland is, voor het eerst onder de autoriteit van een enkele politieke macht.

In de Nederlanden werden er gedurende de Karolingische periode geen nieuwe granen geïntroduceerd, maar wel nieuwe fruit- en groentesoorten. Toch was het een periode van ingrijpende veranderingen in de landbouw, vooral voor de graanproductie. Er waren twee factoren die een grote invloed hadden op landbouw gedurende de 8e tot 10e eeuw van onze jaartelling; één was de Karolingische administratie en de andere was het klimaat.

De Karolingische administratie bracht een aantal dingen teweeg. Er gingen voor de eerste keer regels gelden over wat boeren moesten verbouwen, vooral als ze koninklijke grond pachtten. Een van deze decreten, de *Capitulare de villis*, bevat een lijst van meer dan 70 verschillende gewassen die op de kroondomeinen verbouwd moesten worden. Het decreet was van toepassing op het hele Karolingische rijk, dus bijvoorbeeld ook op Zuid Frankrijk. Vandaar dat er op de lijst gewassen voorkomen die in Nederland niet gedijen, zoals olijven. Inventarissen uit de kroondomeinen in noordelijke gewesten laten zien dat op een paar gewassen na, de lijst toch werd nagestreefd. De Karolingische administratie voorzag ook in het ontwikkelen van het eerste weggennetwerk (nou ja, karrenspoor netwerk) dat het binnenland van Drenthe, Overijssel en de Achterhoek voor de eerste keer bereikbaar maakten. Dit betekende dat handel vanuit het binnenland mogelijk werd – in eerdere periodes waren gebieden die buiten het bereik van rivier en kust vielen, altijd te afgelegen geweest om mee te doen.

Het tweede dat van grote invloed was op landbouw in de vroege middeleeuwen was het klimaat. Aan het eind van de Romeinse periode was er een toenemende overlast tengevolge van overstromingen langs de rivieren, gevolgd door een periode van transgressie – dat is een fase waarin de zee weer gedeelten van het land terug neemt en ongeschikt voor bewoning maakt. Grote delen van de kustprovincies kwamen door de transgressie van de 3^e t/m 5^e eeuw zwaar onder druk te staan. Een massaal opgeven van kustnederzettingen is kenmerkend voor die tijd. In de 8^e tot en met 10^e eeuw volgde er een periode van langdurige droogte die funest was voor vele binnenlandse nederzettingen. De grote stuifzandvlaktes op de Veluwe, zoals het Kootwijkerzand, dateren van deze periode en ooit succesvolle boerderijen kwamen onder een meters dikke laag zand te liggen.

De droogte had in eerste instantie vooral effect op de graanproductie, want tarwesoorten zijn er heel gevoelig voor. De laatste drie eeuwen van het eerste millennium laten een dramatische terugval in de verbouw van tarwe zien – spelttarwe verdwijnt helemaal en brood- en emmertarwe worden nog slechts bij ongeveer 20% van de nederzettingen teruggevonden. Ter vergelijking; in de Romeinse periode wordt emmertarwe teruggevonden op 70 tot 80% van nederzettingen. Ook gierst valt scherp terug. Twee gewassen konden wel goed gedijen in de Karolingische periode. Dat waren rogge (*Secale cereale*) en haver (*Avena*

sativa), beide graansoorten die droogte en hitte kunnen verdragen. In 80% van de nederzettingen werden deze gewassen verbouwd, terwijl in de Romeinse periode slechts door 20% van de nederzettingen rogge werd verbouwd. Vooral in het binnenland, zoals Drenthe en andere hoger gelegen gebieden waren deze gewassen alomtegenwoordig.

Met deze periode van droogte zijn we aan het eind gekomen van de vroege Middeleeuwen. Het veredelen van graansoorten, dat tot onze huidige gewassen heeft geleid was toen al voorzichtig begonnen door planten met een goede opbrengst te selecteren. De eerstvolgende instroom van nieuwe gewassen kwam pas toen de nieuwe wereld werd ontdekt aan het eind van de 15^e eeuw. Maar dat is een ander verhaal.

8000 jaar textiel - uit het zand van de woestijn.

Eind 2007 presenteert de afdeling Hedendaagse Kunst een tentoonstelling van hedendaagse textielkunst in het museum. Hedendaagse textielkunst is een levendige en gevarieerde tak van de kunstwereld. Er wordt gebruik gemaakt van een breed scala aan materialen en technieken om de creaties van de huidige kunstenaars tot stand te brengen. Textielkunst kan zowel hightech, - gebruik makend van computers, lasers en synthetische vezels, - of lowtech zijn, met toepassing van de oudste technieken om van vezels een stof te maken. Tegen de achtergrond van deze tentoonstelling kijken we aan de hand van een paar artikelen terug op het ontstaan van textiel – en hoe de ontwikkeling is verlopen. Voor de toepassing van synthetische vezels in de 20^e eeuw, werd alle textiel gemaakt van natuurlijke vezels; ofwel van plantaardige (vlas, katoen, hennep, brandnetel) ofwel van dierlijke herkomst (zijde, wol, bont). Textiel was daardoor in hoge mate vergankelijk. Bovendien waren er tot midden in de 19^e eeuw alleen natuurlijke verfstoffen beschikbaar die ook in verschillende mate kleurvast waren. Dit betekent dat het nuttige en decoratieve gebruik van textiel veel verder terug gaat dan de eerste nog overgebleven stukken aangeven. Spinklossen en afbeeldingen van weefgetouwen zijn twee bewijzen daarvoor.

De grootse vijand van textiel is vocht, dus het zal geen verwondering wekken dat de oudste, bekende stoffen uit droge gebieden komen, zoals Egypte, Anatolië en Peru. Tot de oudste textiele stoffen behoren een aantal weefsels uit Anatolië, die dateren uit het 6e millennium voor onze jaartelling. Het zijn eenvoudige stoffen, geweven in een platbinding – dwz de inslagdraad gaat telkens over en onder één scheringdraad. De stoffen zijn gemaakt van fijn gesponnen vlas en wol en zijn geverfd met plantaardige verfstoffen. In het 6e millennium waren schapen al enkele duizenden jaren gedomesticeerd en dus waren er al zowel wollige als harige rassen (wilde schapen zijn harig). Wol is een vereiste voor het fijn kunnen spinnen van dierlijke vezels. Bijna net zo oude stoffen zijn ook bekend van vindplaatsen in Israël en Palestina.

Vanaf het 5^e millennium voor onze jaartelling, komen er relatief veel vondsten uit Egypte– veelal van linnen want er rustte in Egypte een taboe op kleren gemaakt van dierlijke vezels. Er was een hele industrie in Egypte om vlas te kweken, te oogsten en te spinnen, want naast linnen voor kleding en huishoudtextiel, betekende de gewoonte van mummificatie van de doden dat er veel linnen nodig was als

bindmateriaal. Papyrusrollen en tombebeschilderingen geven een goed beeld van het weefproces. Weven is waarschijnlijk de oudste manier om van draden stof te maken. Het is waarschijnlijk zelfs ouder dan vilten (waar water en druk worden gebruikt om een stof te maken door wol te vollen), en zeker ouder dan breien, maar die twee technieken zijn ook heel oud – vilt is bekend uit 500 voor onze jaartelling en gebreide stukken textiel van 1400 voor onze jaartelling.

Hoewel de vlasverwerking in Egypte gebruik maakte van eenvoudige technieken (handspinnen, horizontale weefgetouwen) was het resultaat soms zo fijn dat de stof transparant werd. De kleren die bijvoorbeeld hoorden bij de grafgoederen van de farao Tuntankamun zijn van de hoogste kwaliteit. Het dunne linnen is versierd met ingeweven patronen – geometrisch, eenden, figuren en ook versierd met kralen en borduurwerk. Het Egyptische textiel is ook het eerste bewijs voor het gebruik van borduren om textiel te versieren. Kledingstukken waren vaak gedecoreerd langs de halslijn, zoom, mouwen en op de schouders. Borduurwerk en andere vormen van versiering op deze plaatsen komen wereldwijd in vele culturen voor.

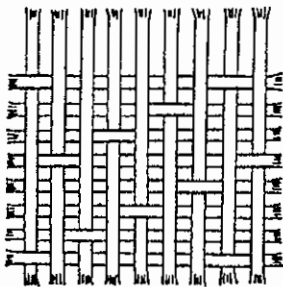
De makers van dit alles waren ondanks hun kunstzinnigheid natuurlijk geen kunstenaars maar ambachtslieden. Het lot van textielarbeiders was, zoals we later zullen zien in meerdere periodes, niet geweldig. Een satirische kijk op arbeid in het Egypte ten tijde van het Nieuwe Koninkrijk zegt 'het lot van een wever in een textielwerkplaats is nog slechter dan dat van een vrouw...'

In Egypte komen ook de eerste uitsluitend decoratieve stoffen voor, d.w.z. textiel niet bedoeld als kleding en zonder praktische functie, uitsluitend voor de sier. Dit zijn de eerste decoratieve wandpanelen, die daarom de eerste voorbeelden zijn van niet-toegepaste textielkunst. We zijn dan in het Nieuwe Koninkrijk beland (1567 – 1085 voor onze jaartelling). In deze tijd worden er ook verticale weefgetouwen (in navolging van Anatolië) gebruikt en zijn er andere soorten weefsels dan alleen platbindingen, waaronder een inslag met lussen en een geplooid stof, die gebruikt werd voor dunne overjurken.

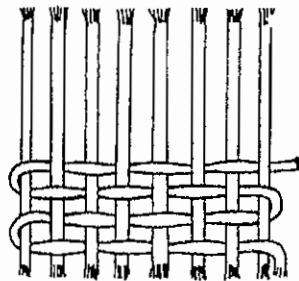
Er zijn ook oude stoffen bekend uit de Griekse wereld, bijvoorbeeld van de tombe van Phillip van Macedonië (4^e eeuw voor onze jaartelling), vader van Alexander de Grote. Een donkerpaarse wollen stof, versierd met gouddraden werd gebruikt om de gecremeerde overblijfselen van

Phillip in te wikkelen alvorens het geheel in een houten kist te leggen. De gouddraden beeldden mythische wezens uit. Deze periode wordt gekenmerkt door het ontstaan van patroonweven, in het bijzonder de satijnbinding, die omstreek 300 v.C. voor het eerst in Syrië werd toegepast— het eerste damast. Het rijk van Alexander nam de bestaande textielindustrieën in het Midden-Oosten over maar de Hellenistische smaak was van grote invloed op de productie. In Egypte leidde dat tot de introductie van katoen (van origine uit India afkomstig) en schapen voor wolproductie. De Romeinse periode zet die traditie voort.

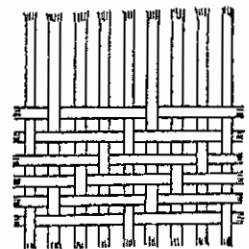
Het oudste textiel uit Noord-Europa komt uit Denemarken (zonder de conserverende werking van droogte, is veen een goed alternatief). Vanaf 4200 voor onze jaartelling is er textiel gemaakt van boombast en gesponnen grassen, gevolgd, ongeveer duizend jaar later, door de eerste vlasvondsten. De eerste wollen stof dateert van 2400 voor onze jaartelling. Van deze en latere periodes in het noorden vinden we alleen gebruikstextiel terug. In de Romeinse periode komt voor het eerst de keperbinding voor in de kleurrijke geruite mantels en kleren van de Germaanse stammen. Na het vertrek van de Romeinen uit het noorden, brachten de volksverhuizingen een aantal uiteenlopende textieltradities met elkaar in aanraking. De rijke textielproductie van de Middeleeuwen vond daarin zijn wortels.

Satijnbinding

platbinding

keperbinding

Sprokkels

Jacques Rommens

De Anatomische Mens

De Anatomische Mens is een van de meest gereproduceerde kunstwerken uit de middeleeuwen. Het orgineel meet 25 bij 18 centimeter en is geschilderd op perkament. Het blad is rond 1415 vervaardigd als onderdeel van een getijdenboek door de Gebroeders van Limburg in opdracht van de Hertog van Berry. Nijmeegs kunstenaar Bob Lejeune maakte er een tegeltableau van. Twee bij een meter vijfenzeventig . Het werk is vanaf de Burchtstraat (Nijmegen) nadrukkelijk te zien: Ook als je de Marikenstraat uitloopt, zie je het rechts meteen op de muur."De Stichting Gebroeders van Limburg heeft daarvoor gezorgd."

Bron: De Gelderlander, 27 oktober 2006

Onderzoek

Mens gedijt bij prehistorisch dieet. Een dieet van vlees of gevogelte met verse bladeren, noten en fruit, met water, is volgens onderzoekers het voedsel waarop de mens het best gedijt. Onderzoekers van verscheidene Europese universiteiten kennen het oeroude dieet uit onderzoek van de beenderen van mensen uit de Steentijd. Daaruit blijkt dat de holbewoners geen last hadden van hart- en vaatziekten, botontkalking, overgewicht, allergieën of een hoge bloeddruk. Volgens de wetenschappers richt modern voedsel net zoveel schade aan, als wanneer een benzineauto wordt volgetankt met diesel, aldus de Britse krant The Independent.

Bron: De Gelderlander, 1 december 2006

Scherven

In de archeologische depots van de stad Nijmegen ligt zoveel materiaal, dat wetenschappelijk onderzoek nog jaren vergt. Nijmegen gaat nu samenwerken met de RU (Radboud Universiteit). Dat is noodzakelijk omdat het bureau Archeologie van de gemeente 'omkomt' in het werk. In de afgelopen decennia is er zoveel materiaal in de Nijmeegse bodem gevonden, dat de gemeentelijke archeologische dienst veelal niet verder komt dan het inventariseren van de vondsten en de opslag ervan.

"Aan het wetenschappelijk onderzoek komen we nauwelijks toe", zegt Bob Nederveen, bureauhoofd Archeologie van Nijmegen. Daarom is het verstandig om onze krachten te bundelen met de mensen van de de RU". De universiteit beschikt over het projectbureau Auxilia. Bij dit bureau werken archeologen van de universiteit. Ze verrichten werkzaamheden die aansluiten bij de leerstoel Provinciaal-Romeinse Archeologie. Militaire nederzettingen en culturele vondsten zijn hun specialiteit. Wij hebben te maken met een enorme uitwerkingsachterstand", schetst Nederveen het probleem. Nijmegen is al lang een stage- en promotieplaats voor studenten archeologie. Vandaar dat de nauwe samenwerking voor de

hand ligt. De problematiek in Nijmegen is niet uniek. Het rijk stelt geld beschikbaar om de achterstanden ter lijf te gaan.

Bron: De Gelderlander, 19 december 2006

Grave

Tot tweehonderd jaar oude scheepswrakken.

Vooraf dat, verwachten archeologen in januari 2007 te vinden in de Maas tussen Grave en Gennep. Begin 2007 wordt begonnen serieus te zoeken naar 'de nodige' scheepsresten met archeologische waarde. Voorwaarde is wel dat de Maas vanuit Frankrijk deze winter niet al te veel water tegelijk richting Land van Cuijk en het Noord-Limburgse land moet verwerken. Dat leert navraag bij De Maaswerken. Deze projectorganisatie registreert sinds midden jaren negentig vanuit Maastricht de rivierbeveiliging. Vooronderzoek heeft uitgewezen dat op het traject tussen Gennep en Grave vooral vaartuigen rusten op de rivierbodem.

Bron: De Gelderlander, 20 december 2006

Wijchen

De gemeente Wijchen brengt de komende jaren een aantal brochures over historische vondsten uit. De opgraving 'de Tienakker' bij de spits af. Het terrein van het voormalige klooster Tienakker bevat tal van bodemschatten, zo bleek tijdens archeologische opgravingen. Er werden sporen uit de Steentijd, Romeinse tijd en de Middeleeuwen gevonden.

Het archeologisch onderzoek leverde niet alleen een schat aan informatie op maar ook tastbare voorwerpen zoals 2 bronzen kranen en een tufstenen waterput uit de Romeinse tijd.

Ze zijn te zien in Museum Kasteel Wijchen. De tentoonstelling in het kasteel wordt uitgebreid met een informatiefolder over de opgravingen en de betekenis voor de geschiedenis van Wijchen. Binnenkort komt er ook een brochure over de opgravingen uit 2006 op het terrein van de Meshallen (boven de spoorlijn: noot red.) uit. In een later stadium volgen folders over de brandweerkazerne en het Kraanvogel terrein. De historische brochures zijn gratis.

Bron: De Gelderlander, 23 december 2006

Stonehenge

Archeologen hebben een grote neolithische nederzetting opgegraven in de buurt van het Brits monument Stonehenge. Het dorp bestaat uit zeker honderd woningen, waarschijnlijk van bouwers van het complex.

De woningen bij Durrington Walls stammen uit 2600 tot 2500 voor Christus, dezelfde periode waarin Stonehenge is opgetrokken.

Acht huizen zijn feitelijk uitgegraven, maar met hulp geofysische onderzoeksmethodes is vastgesteld dat er nog honderd huizen van vijf vierkante meter hebben gestaan.

De houten onderkomens hadden een vloer van kleien een centrale haard. Ook zijn er resten van bedden en houten kisten gevonden. De archeologen vonden afval van 4600 jaar geleden. " Dit is de rijkste, met andere woorden, de meest vervuilde vindplaats uit die periode in Groot-Brittannië", zei een archeoloog. " We hebben nog nooit zoveel aardewerk, dierenbotten en vuursteen gezien." De nederzetting werd mogelijk alleen tijdelijk gebruikt voor begrafenisrituelen, leiden de historici af uit de vondsten.

Bron: De Gelderlander, 31 januari 2007

Romeinen in Betuwe

De Bataven en de Romeinen keren terug naar de Betuwe. Twee stichtingen hebben grootse plannen om tussen Nijmegen en Arnhem een themapark op te zetten. Stichting Chariovalda wil het belevingspark Batavia met een Keltisch dorp, in het groen van toekomstig park Lingezege bij Elst. 'Concurrent' Noviocus, tien tot vijftien hectare groot, wil een park met een Romeins legerkamp, fort, tempelcomplex, badhuis, een haven en een Bataafs dorp. De locaties liggen nog geen tien kilometer van elkaar. Noviocus moet jaarlijks 200.000 bezoekers trekken. Batavia 120- tot 130.000 bezoekers.

Bron: De Gelderlander, 6 februari 2007

Herontdekt verleden

Vijf eeuwen Romeinse overheersing in ons land. Hoe brengen we dat in beeld ? De provincie Gelderland, stadsregio Knooppunt Arnhem-Nijmegen en het projectbureau Limes brengen daarvoor een twintigjarenplan in stelling. Een masterplan van het projectbureau Limes komt in april 2007 in de Provinciale Staten van Gelderland.

Ook gemeenten zoeken naar wegen om het herontdekt Romeins verleden te etaleren. Zoals met de Romeinse wandelroute tussen Nijmegen en Xanten. Groesbeek wil een Romeins aquaduct herstellen en Millingen aan de Rijn overweegt de bouw van een Liburne (Romeinse galei); bij de buurtschap Plasmolen (gemeente Mook en Middelaar) is het fundament van een Romeinse 'villa' weer zichtbaar gemaakt.

Bron: De Gelderlander, 6 februari 2007

Limes op Werelderfgoedlijst

Gelderland wil in samenwerking met andere overheden nog dit jaar het Nederlands deel van de Limes (van de Noordzee tot aan de Zwarte

Zee) geplaatst krijgen op de Werelderfgoedlijst van de Unesco. De Limes in ons land is 75 kilometer. Deze historische grens loopt in Nederland langs het stroomgebied van de Nederrijn, Oude Rijn en Kromme Rijn, van Lobith naar Katwijk (Zuid-Holland). Deze 'limes' is het grootste archeologische monument van Nederland.

Bron: De Gelderlander, 6 februari 2007

Opgravers Tienakker (Wijchen) ontdekken Franken
Opgraving vult gat historie Wijchen. Franken bewoonden de Tienakker in navolging van de Romeinen. Met de vondst van een aantal kuilen die worden uitgelegd als zgn. 'hutkommen', behorend bij boerderijen lijkt een lacune te zijn gevuld. Het zou volgens opgravingsleider Rob Reijnen (Bureau Archeologie Nijmegen) heel goed kunnen gaan om werk- of opslagplaatsen van Franken. Dat waren de opvolgers van de Romeinen als heersers in deze streken aan het begin van de vijfde eeuw. De Romeinse villa zelf ligt wellicht onder het voormalige Franciscanessenklooster of de bijbehorende begraafplaats van de zusters. Tussen de Romeinse tijd en de volgende middeleeuwen ligt een periode waaruit vondsten schaars zijn. "We zijn blij nu wat scherven te hebben gevonden en kuilen met aanwijzingen voor palen van mogelijke Frankische bewoners.". Het gaat om *handgevormd* aardewerk. Het archeologische onderzoek leverde ook muurwerk op uit de zestiende of zeventiende eeuw. Dat muurwerk loopt ook onder het voormalige kloostergebouw door. Het is een van de wereldlijke voorlopers van dit gebouw. Haaks op het klooster zijn twee grachten gevonden die nog niet gedateerd zijn. Maar die wel ouder zijn dan het muurwerk dat werd aangetroffen. " Je kunt denken aan grachten waarbinnen een versterking heeft gelegen, een herenhuis of een herenboerderij", meent Reijnen. Ook is er eerder, korter bij het Wijchens Meer, al een u-vormige gracht gevonden; waarvan de twee 'poten' aansloten op dit meer. Dat doet *eveneens* een soort vesting vermoeden. Aan het klooster is in ieder geval een werelds landgoed voorafgegaan. Pas in 1855 werd dit omgevormd tot een klooster voor de zusters Franciscanessen van Bennebroek.

Bron: De Gelderlander, 15 februari 2007; www.gelderlander.nl

Valkhofkapel

Berlijnse bouwhistorici onderzoeken ouderdom St.- Nicolaaskapel (Nijmegen).

De St.-Nicolaaskapel dateert uit het jaar 1030, zo wordt algemeen aangenomen. De exacte ouderdom is eigenlijk nooit vastgesteld. Daarom gaan wetenschappelijke specialisten uit Duitsland en Nederland, tussen 5 tot 10 maart, een gezamenlijk onderzoek doen aan de Nijmeegse kapel.

Met de inzet van Duitse bouwhistorici hopen gemeente en de Valkhofvereniging vooringenomenheid te voorkomen. "Professor Rogier noemde de kapel niet voor niets de Ottoonse Kapel", zegt Boshouwers (voorzitter Valkhofvereniging: noot red.). Want Rogier ging er vanuit dat de oorsprong eerder was dan de meeste deskundigen tot nu toe hebben aangenomen. Niet van rond 1030, maar van voor het jaar 1000."

Bron: De Gelderlander, 28 februari 2007

Historie in nieuwbouw

De gemeente Wijchen wil nieuwe gebieden met meer historisch besef gaan ontwikkelen. Een mooi voorbeeld is Huurlingsedam (een toekomstige woonwijk ten zuiden van Wijchen).

Archeologische vindplaatsen moeten daar een herkenbare plek krijgen en liefst onaangetast blijven. Volgens de gemeente worden 'beleefbaarheid en toegankelijkheid van de lokale historie' hierdoor vergroot en onder de aandacht van een breder publiek gebracht. Die belangstelling voor de plaatselijke geschiedenis is niet alleen leuk maar ook een economische factor. Het gebruik ervan in de ruimtelijke inrichting verschaft bovendien identiteit en draagt bij aan de sfeer en kwaliteit van een gebied.

Bron: Het Wijchens Weekjournaal, 7 maart 2007.

Waterpot

Archeologen hebben in Alkmaar een zeldzame bronzen waterpot gevonden. Ze stamt uit de 15de- eeuw. Volgens stadsarcheoloog P. Bitter zijn de zogenaamde *lavabo's* (= historisch: wasbekken: noot red.) uiterst zeldzaam. Daarbij komt dat het Alkmaarse exemplaar compleet is en dat is nog niet eerder voorgekomen. De archeologen stuitten op de restanten van een middeleeuws koophuis, dat er waarschijnlijk rond het jaar 1400 moet hebben gestaan.

Bron: De Gelderlander, 8 maart 2007.

Stripverhalen

Strips en geschiedenis gaan goed samen. Wie kent niet de avonturen van Asterix en Obelix? Deze striphelden hebben zelfs de museumstatus veroverd. In het Rijksmuseum van Oudheden in Leiden is nog tot 28 oktober een tentoonstelling ingericht met als titel 'Asterix en de Romeinen', waar de Galliërs te ruiken en te zien zijn. Onlangs kwam er een stripboek uit over de Holocaust, tot stand gekomen in samenwerking met de Anne Frank stichting. Het stripalbum 'De ontvoering van Philips Willem' past volledig in deze traditie. Met dit album heeft striptekenaar Roelof Wijtsma een poging gedaan om deze Oranjeprins aan de

vergetelheid te ontrukken. Het gaat over het tragische lot van de oudste zoon van prins Willem van Oranje, een (half)broer van prinses Emilia, prins Philips Willem. Hij werd ontvoerd door koning Philips II, opgevoed in Spanje, later tot achttien jaar eenzame opsluiting in het slot Arevalo veroordeeld. Als hij uiteindelijk terugkeert wordt hij door zijn (half)broers Maurits en Frederik Hendrik allerminst met open armen ontvangen. In dit album, wat tot stand kwam in samenwerking met het Museum Buren & Oranje in het stadje Buren, worden educatie en entertainment verenigd, een sandwichformule, die dus steeds vaker met succes wordt toegepast. Zouden de romantische, maar tragische lotgevallen van prinses Emilia ook niet een geschikt onderwerp zijn voor deze aanpak in samenwerking met Museum Kasteel Wijchen?

Roelof Wijtsma: De ontvoering van Philips Willem, Prins van Oranje en Graaf van Buren. Uitgeverij De Banier/ Museum Buren & Oranje, € 7.85.
Bron: De Volkskrant

Het Gruuthuse- handschrift

Sinds 1 maart is het Gruuthuse-handschrift voor iedereen te zien in de Koninklijke Bibliotheek te Den Haag. Het unieke handschrift werd enige tijd geleden door de bibliotheek aangekocht. Iedereen met een internet aansluiting kan het nu niet alleen bekijken maar ook virtueel doorbladeren. Het handschrift is afkomstig uit Brugge en ontstaan in de late middeleeuwen. Het is niet vergelijkbaar met andere handschriften uit diezelfde tijd omdat prachtig versierde letters en miniaturen versierd met bladgoud ontbreken. Het is eerder een verzameling populaire muziek, zoiets als Middeleeuwse popmuziek. Er komen drink-, liefdes-, maar ook religieuze liederen in voor waarvan de meeste voorzien zijn van muzieknotatie. Of de liederen aan een maker of aan meerdere makers moet worden toegeschreven, is niet met zekerheid te zeggen, maar verwacht wordt, nu het handschrift niet meer in particuliere handen is, dat de bestudering ervan vele nieuwe, verrassende inzichten zal opleveren. Wie op de hoogte wil blijven kan op www.kb.nl/gruuthuse alle informatie vinden.

Musea:

Streekmuseum Tweestromenland, Beneden Leeuwen

Past. Zijlmansstraat 3

Transport en Vervoer in het land van Maas en Waal

Het museum richt de aandacht op Transport en vervoer in het land van Maas en Waal.

Door middel van diapresentaties, de expositie van foto's en voorwerpen, die te maken hebben met motoren en garage, gereedschappen en kentekenregistratie wordt de functie en het belang van transport en vervoer in de streek belicht.

Museum Jan Cunen, Oss

Molenstraat 65

Ver-huizing, van 11 maart – 20 mei

Het museum organiseert in samenwerking met gastcurator Ronit Eden het project 'Ver-huizing'. De tentoonstelling omvat werk van kunstenaars uit Israël, Turkije en Colombia. De tentoonstelling draait om begrippen als identiteit en thuis(?), die vorm krijgen in video- en geluidsinstallaties.

Museum Het Valkhof, Nijmegen

Kelfkensbos 59

Antoon van Welle, de laatste decadente schilder, 14 april – 12 augustus.

Die status komt deze schilder, symbolist, societyportrettist en religieus kunstenaar (Afferden 1866 – 1956 Den Haag) toe. Diva's, politici, adel en pausen poseerden voor hem. Met deze overzichtstentoonstelling van het uitgebreide en gevarieerde oeuvre krijgt de kunstenaar de plaats, die hij verdient binnen de kunstgeschiedenis, naast bijvoorbeeld Jan Toorop

Wilhelm Ivens, Nijmeegs fotograaf, 21 maart – 12 augustus

In het prentenkabinet wordt een representatief beeld gepresenteerd van de fotografie van Wilhelm Ivens (1849 – 1904). Centraal staan de stadsgezichten, die Ivens maakte van het nieuwe Nijmegen toen de stadswallen werden afgebroken, maar er zijn ook portretten en landschappen te zien.

Romeinse ruitershelmen, 2 juni – 18 november in de Galerij.

Museum Het Valkhof bezit een groot aantal bijzondere ijzeren ruitershelmen uit de 1ste eeuw na Chr. Zomer 2006 is door Bureau Archeologie van de gemeente Nijmegen bij de opgraving op de St. Josephhof weer een gezichtsmasker van een ruitershelm gevonden. Samen met de restauratieafdeling van het Rheinische Landesmuseum in Bonn onderzoekt de restaurator van Museum Het Valkhof, Ronny Meijers, deze helmen waarbij tal van technische vragen over de vervaardiging van dit soort helmen aan de orde komen.

De resultaten van dit onderzoek worden gepresenteerd in een kleine tentoonstelling,

Duitsland

Keulen

Museum für Ostasiatische Kunst.

Expositie: 'De schatten van de Liao'.

Voor het eerst is de inhoud van het graf van kleindochter Chen(17 jaar) van keizer Jingzong

(1.018 n. Chr) buiten de Chinese landsgrenzen te zien. Ook het dodenmasker van prinses Chen is te bezichtigen.

Universitätsstrasse 100,

Info: www.museenkoeln.de/mok/

Tot 23 april 2007.

Teylers Museum. Haarlem

Spaarne 16.

Openingstijden: dinsdag t/m vrijdag 10-17 uur, zon-en feestdagen 12-17 uur

Bloemen onder de Loep. Hommage aan Linnaeus

27 januari 2007 – 3 juni 2007

De 300^e geboortedag van de Zweedse plantkundige (1707-1778) in het internationale Linnaeusjaar is voor het Teylers Museum aanleiding voor de tentoonstelling Bloemen onder de loep. Hommage aan Linnaeus. De tentoonstelling toont de vroegste kruidenboeken en hedendaagse, technisch hoogstaande tekeningen, veelal afkomstig uit eigen collectie, aangevuld met bijzondere bruiklenen, waaronder het handgeschreven 17^e-eeuwse notitieboekje van Pieter Pauw, hoofd van de Leidse Clusiustuin, een zeldzaam 17^e-eeuws ingekleurd exemplaar van de Hortus Eystettensis, kostbare tulpenbladen, monumentale schilderijen en verfijnde bloemafbeeldingen. Bovendien zijn er zelden getoonde herbariumbladen te zien die door Linnaeus persoonlijk zijn verzameld tijdens zijn tweejarig verblijf op landgoed de Hartekamp in Heemstede. Bij de tentoonstelling wordt een lezingenprogramma georganiseerd met lezingen door o.a. tuinontwerper Piet Oudolf en specialisten van het Nationaal Herbarium.

Volgend nummer:

De volgende nieuwsbrief verschijnt in september 2007

Kopy inleveren voor 15 augustus 2007

Museum Kasteel Wijchen

Kasteellaan 9 Wijchen

Postadres: postbus 189, 6600 AD Wijchen

Tel: 024 6424744

Contact@museumwijchen.nl

Website: www.museumwijchen.nl

OPENINGSTIJDEN:

Vrijdag van 11.00 uur tot 17.00 uur

Zaterdag/zondag van 13.00-17.00 uur